ULUG'BEK HAMDAMNING "OTA" ROMANIDA OTA VA FARZAND MUNOSABATLARI MILLIY QADRIYAT SIFATIDA

Nayimova Nafisa Isomidinovna

Osiyo xalqaro universiteti 1-bosqich magistri

Annotatsiya: Ushbu maqolada taniqli o‘zbek yozuvchisi va adabiyotshunosi Ulug‘bek Hamdamning "Ota" romani misolida sharqona oila modelida ota va farzand munosabatlarining badiiy talqini tahlil qilinadi. Asarda milliy qadriyatlar, or-nomus, burch va zamonaviy dunyoqarashlar to‘qnashuvi falsafiy hamda psixologik jihatdan yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar:milliy kod, mentalitet, mas’uliyat, qadriyat,ota,koordinata,ichki iztirob,mehr, kechirimlilik,xohish, shaxsiy manfaat,

Har bir millatning ma’naviy poydevorini uning oilaviy qadriyatlari belgilaydi. Sharq, xususan, o‘zbek xalqi mentalitetida ota — oilaning tayanchi, muqaddas maskanning posboni va jamiyat oldidagi mas’uliyat timsolidir. Zamonaviy o‘zbek adabiyotining yorqin vakili Ulug‘bek Hamdam o‘zining "Ota" romanida aynan mana shu fundamental qadriyatni bugungi kunning murakkab ijtimoiy-ma’naviy jarayonlari kontekstida tahlil ostiga oladi. Asar shunchaki bir oilaning maishiy muammolari haqida emas, balki asrlar davomida shakllangan milliy kodlarimizning zamonaviylik sinovlariga dosh berishi haqidadir. Romandagi bosh qahramon — Ota obrazi orqali muallif o‘zbekona mentalitetning eng xarakterli xususiyatlarini ochib beradi. Sharqona oilada otaning so‘zi — qonun, uning xohishi — oila a’zolari uchun burch hisoblanadi. Biroq "Ota" romanida bu tushuncha quruq diktatura yoki avtoritarizm sifatida emas, balki ulkan ma’naviy mas’uliyat sifatida talqin etiladi.Ota uchun farzandining tarbiyasi, uning jamiyatda munosib o‘rin topishi va eng muhimi — yuzining yorug‘ bo‘lishi hayot-mamot masalasidir. Romanda milliy qadriyat bo‘lmish **"or-nomus"** tushunchasi ota va farzand o‘rtasidagi munosabatlarning bosh koordinatasi qilib olingan. Ota o‘z farzandining xatolarini shaxsiy fojiasi, butun hayotiy mehnatining barbod bo‘lishi deb qabul

qiladi.Ulug‘bek Hamdam asarda "ota va bolalar" muammosini yangicha rakursdan ko‘rsatadi. Bu yerda shunchaki avlodlar o‘rtasidagi tushunmovchilik emas, balki **an’anaviy milliy qadriyatlar** bilan **globallashuv davri keltirgan individual erkinliklar** to‘qnashuvi bor.

Farzandlar nigohi: Yosh avlod hayotga erkinroq, shaxsiy manfaat va xohishlar prizmasidan qaraydi. Ular baxtni o‘z tushunchalari doirasida tasavvur qilishadi va otaning qat’iy talablarini gohida erkinliklariga daxl qilish deb bilishadi.

Ota nigohi: Ota esa hayotga asriy tajriba va jamoat fikri ("el-yurt nima deydi?") nuqtai nazaridan yondashadi. Sharqona qadriyatda fard (shaxs) jamiyatdan va oiladan ayro yashay olmaydi. Otaning qattiqqo‘lligi ortida aynan farzandini el aro sharmandalikdan, ma’naviy tanazzuldan asrab qolish instinkti turadi.

Asarning eng yuksak cho‘qqisi — bu otaning ichki iztiroblari, ruhiy kechinmalari tasviridir. Milliy qadriyatlarimizga ko‘ra, ota oilada o‘z tuyg‘ularini tashqariga kam chiqaradi, yig‘lamaydi, dardini ichiga yutadi. Yozuvchi mana shu "toshdek qattiq" ko‘ringan qiyofa ortidagi nozik va og‘riqli qalbni mahorat bilan ochib bergan.

Ota va farzand rishtasi milliy qadriyat sifatida asarda **kechirimlilik va mehr jozibasi** orqali g‘alaba qozonadi. Qanchalik qiyin bo‘lmasin, qon-qardoshlik, ota va bola o‘rtasidagi ilohiy rishta har qanday ijtimoiy qoliplardan ustun keladi. Otaning farzandi fojiasini o‘z zimmasiga olishi, uning gunohlaridan o‘tib, qalb eshiklarini qayta ochishi — eng oliy sharqona mardlik va bag‘rikenglik namunasidir. Yozuvchi milliy an’analarimizning bugungi kundagi ahamiyatini ota obrazi orqali yetkazadi. Bu qadriyat farzandni faqat jismonan voyaga yetkazish emas, balki uning ma’naviy barkamol, or-nomusli bo‘lib shakllanishida otaning o‘rni beqiyos ekanligini anglatadi. Asarda sharqona qadriyatlar, xususan, nomus, oilaviy sha’n va g‘urur masalalari zamonaviy dunyoqarash hamda yoshlarning erkinlikka intilishi bilan to‘qnashadi. Ota qahramonning o‘z farzandiga bo‘lgan munosabatida milliy mentalitetimizga xos bo‘lgan o‘lchovlar yaqqol ko‘zga tashlanadi. Ota obrazining ichki kechinmalari orqali muallif barcha otalar zimmasidagi ulkan mas’uliyatni ko‘rsatib beradi. Yozuvchi adolat va kechirim tushunchalarini muvozanatda tutishga

chaqiradi, ota va farzand o‘rtasidagi rishtalarning naqadar nozik va muqaddasligini badiiy talqin qiladi.Yozuvchi milliy an’analarimizning bugungi kundagi ahamiyatini ota obrazi orqali yetkazadi. Bu qadriyat farzandni faqat jismonan voyaga yetkazish emas, balki uning ma’naviy barkamol, or-nomusli bo‘lib shakllanishida otaning o‘rni beqiyos ekanligini anglatadi. Romandagi milliy chizgilarni tahlil qilishda o‘zbek oilasining an’analari va qadriyatlari alohida o‘rin tutadi. O‘zbek oilasining an’anaviy tuzilishi, oilada ota va onaning tutgan o‘rni, farzandlarning tarbiyasi va jamiyatdagi o‘z o‘rni ko‘rsatilgan. O‘zbek oilasining an’analari, uning tuzilishi, oiladagi barcha a’zolarning bir-biriga bo‘lgan hurmatini, ota va onaning farzandlariga bo‘lgan mas’uliyatini o‘zida aks ettiradi. O‘zbek oilasida ota va onaning o‘zaro munosabatlari, farzandlarning tarbiyasi, oilaviy qadriyatlar va an’analar jamiyatda kuchli ahamiyatga ega. "Ota" romanida ota-ona va farzandlar o‘rtasidagi munosabatlar o'zbek oilasining qadriyatlari orqali shakllangan. Bu qadriyatlarning asosida hurmat, sevgi, fidoyilik va mas'uliyat tuyg'ulari yotadi. Asarda ota o‘z farzandlariga nafaqat moddiy, balki ma’naviy ham yordam beradi. O‘z farzandlariga yaxshi ta‘lim-tarbiya berish, ularga hayotda to‘g‘ri yo‘lni ko‘rsatish, o‘zbek oilasining eng muhim qadriyatlaridan biridir. Shuningdek, romandagi milliy chizgilar, ota-ona va farzandlar o'rtasida yuzaga keladigan ijtimoiy va psixologik konfliktlarni ham o‘z ichiga oladi. Farzandlarning o‘z hayotini qurishga intilishi, ota-ona bilan bo‘lgan munosabatlaridagi tushunmovchiliklar, zamonaviy dunyoqarash va an'anaviy qadriyatlar o‘rtasidagi farq – bularning hammasi o‘zbek oilasining o‘zgarayotgan sharoitdagi muammolarini aks ettiradi. Ushbu konfliktlar va muammolar, romanning markaziy mavzularidan biri bo'lib, milliy chizg'ilarni yanada boyitadi

Xulosa: Ulug‘bek Hamdamning "Ota" romani bugungi kun kitobxonini oilaviy munosabatlarga teranroq qarashga majbur qiladi. Asar bizga shuni eslatadiki, ota va farzand o‘rtasidagi munosabatlar shunchaki biologik bog‘liqlik emas. Bu — millatning ma’naviy genofondini, uning o‘zligini asrab qoluvchi eng muqaddas

zanjirdir. Zamonaviy dunyo qanchalik o‘zgarmasin, ota rizoligi, farzand burchi va oilaviy jipslik kabi milliy qadriyatlar insoniyatning bosh o‘lchovi bo‘lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

Hamdam, U. Muvozanat. — Toshkent: Sharq, 2007.

Hamdam, U. Isyon va itoat. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2003.

Hamdam, U. Sabo va samum. — Toshkent: Sharq, 2011.

Karimov, N. XX asr o‘zbek adabiyoti manzaralari. — Toshkent: O‘zbekiston, 2010.

Qo‘chqorov, R. Badiiy obraz va talqin masalalari. — Toshkent: Fan, 2015.

Yo‘ldoshev, Q. Adabiy tahlil asoslari. — Toshkent: Akademnashr, 2008.

To‘xtasinov, B. Ulug‘bek Hamdam ijodida ma’naviy izlanishlar // O‘zbek tili va adabiyoti, 2016, №3.

Islomov, R. (2010). "Ulug‘bek Hamdam va uning adabiyotdagi o'rni." Tashkent: Adabiyot nashriyoti.

Shukurov, M. (2015). "O'zbek adabiyotida realizm va modernizm." Tashkent: Fan va texnologiya.

Hamdam, U. (2005). "Ota." Tashkent: Yoshlar nashriyoti.